

ВРЕДНОВАЊЕ, УОЧАВАЊЕ И ДОЖИВЉАВАЊЕ ЛИЈЕПОГ КОД УЧЕНИКА У НАСТАВИ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ

Апстракт: Рад се бави анализом естетских постигнућа ученика у настави ликовне културе, а што је испитамо на основу вредновања, уочавања и доживљавања лијепог. Узорком су обухваћена 203 ученика средњих школа који имају предмет ликовна култура. Прво је провјерена латентна структура новоконструисаног инструмента за мјерење уочавања и доживљавања лијепог, чија је теоријска подлога Огњеновићева теорија естетског одлучивања са три когнитивна модула и теорије естетске еволуције. Три димензије естетске процјене су склад, украшеност и смисаона дубина. У нашем истраживању издвојена је још једна димензија Примордијални садржај која одговара Мартиндејловој димензији. Метријске карактеристике инструмента су задовољавајуће. Анализирајући све слике и скале, може се закључити да је највише присутна димензија дистантност или смисаона дубина, која подразумијева највиши ниво одлучивања, а што је у складу са претходним истраживањима јер се показало да испитаници млађег узраста бирају ниво одлуке хармонија и да се ниво одличивања продубљује са узрастом. Кад је у питању вредновање лијепог, резултати су показали да ученици од свих културно умјетничких садржаја најчешће осјећају задивљеност кад посматрају неку слику, најчешће посјећују концерте, највише воле портрете, и прво што примијете на слици је да ли је ишта реално. Овај резултат је такође у складу са претходним истраживањима и претпоставком да се повећава ниво реалности с дужином посматрања дјела, као и узраста.

Кључне ријечи: перцепција лијепог, настава ликовне културе, украшеност, склад, смисаона дубина

Увод

Значај испитивања *Повезаност успјеха ученика и перцепције лијепог* код ученика огледа се у суштини умјетности чије се дејство испољава као једна од најважнијих социјалних функција естетског васпитања – формирање одређеног – усмереног естетског односа човека према стварности.

Личност је »естетски васпитана«, уколико њена опажања и доживљавања лијепог и ружног, узвишеног и ниског, трагичног и комичног,

* marko.popadic87@yahoo.com

буду у складу са представама о карактеру тих својстава, створених у датој средини. „Данас доминира концепција естетског васпитања у којем је главна карика естетско-емоционални доживљај, при чему су менталне функције као што су опажање и вредновање подређене доживљају и теоријски недовољно одређене“ (Бојовић, 2008, стр. 71).

Естетско васпитање усмјерава човјекову естетско-вриједносну оријентацију, формира и развија човјеков естетски однос, његову способност за естетско опажање и доживљавање, његов естетски укус, идеал, способност стварања естетских вриједности у умјетности и свакој сфери радне дјелатности у свакидашњем животу и понашању.

На тај начин, у естетском васпитању се јављају двије стране које чине јединство; оно с једне стране одрјешује човјекову естетско-вредносну оријентацију, а с друге стране, у исто време, оно развија његове естетске стваралачке способности.

Перцепција, као процес сазнавања, активирањем човјевих когнитивних, афективних и конативних способности, подразумијева прикупљање информација, обраду тих истих информација, конструисање, интерпретацију, моделовање и схватање значења онога што се перципира на свакој личности, а зависно од способности личности, и мноштва других фактора који утичу на перцепцију, међу којима се истиче претходно искуство везано за појам, предмет или појаву која жели путем перцепције да се сазна. Знања која ученици стичу у настави ликовне културе требало би да допринесу развијању естетских критеријума за уочавање, процјењивање, доживљавање и стварање лијепог. Ликовне способности очитују се у процесу ликовног стваралаштва на тај начин што се у првој фази стваралачког процеса или фази постављања проблемске ситуације ангажују превасходно омогућавајуће способности; у другој фази инкубације или импровизације користе претежно подстицајне ликовне способности и њиховим сталним јачањем долази до креативне напетости, помоћу које се нагло, у виду скока, долази до треће фазе стваралачког процеса – јављања креативне идеје; у четвртој фази реализације до изражаја долазе омогућавајуће способности као и у петој фази верификације (Карлаварис, 1991).

Естетско васпитање могуће је остварити једино ако се обезбиједи ситуација у којој ученици могу доживјети лијепо, а знатно успјешније развијање осјећања лијепог постиже се када ученик посматра умјетничко дјело, слуша музику или чита књижевно дјело (Младеновић, 1936, према Бојовић, 2008).

Настава ликовне културе, као један од систематизованих и плански организованих видова естетског васпитања, обезбјеђује шансу за развој неколико значајних подручја – перцептуални раст кроз сва чула, креативни

развој кроз флексибилност, машту, флуентност у мишљењу, емоционални раст, односно способност да се суочи са новим ситуацијама, као и да изрази лијепа или ружна осјећања, интелектуални, друштвени и естетски развој (Филиповић, 2011). Настава ликовне културе, утиче на развој психо-физичких, когнитивних, афективних и конативних способности ученика кроз остваривање унапријед постављених образовних, естетских и васпитних циљева и задатака.

Образовни задаци односе се на стицање знања из сфере ликовних умјетности као и стицање вјештина у коришћењу тих сазнања у практичном умјетничком раду.

Естетски циљеви имплицирају емоционалну, естетску и ликовну димензију наставног процеса, а односе се на развој естетских способности за уочавање, доживљавање, вредновање лијепог и стварање естетски неспорних ликовних вриједности.

Димензије естетског доживљаја

Колин Мартиндејл је проучавао узроке варијација у умјетничкој форми анализирајући промјене на репродукованом материјалу уз помоћ скала естетске процјене, а експерименталним путем је са Роџером Фрејом (Roger Frey) субјектима давао да процјенјују материјал на димензијама побуђености и примордијалног садржаја, при чему је побуђеност мјерио скалама: сложено, напето, активно, снажно и њиховим супротностима. Примордијални саржај је мјерио скалама: нереалистично, нефотографско, ванземаљско, без значаја и такође са својим супротним паровима. Добио је резултат да порастом броја покушаја побуђеност опада, а примордијални садржај расте, чиме је потврдио налазе претходних истраживања да са репродуковањем садржаја расте тенденција ка поједностављивању цртежа, тако да долази до смањења реалистичности код цртежа, а то је објаснио упрошћавањем ефекта памћења и недостатком вјештине цртања (Martindale, 1990, према Пејић, Милићевић, 2009). На основу овог истраживања, истраживачи су испитивали могућност промјене на репродукованом материјалу кад су у питању и друге димензије естетске процјене као што су склад (X), украс (P) и дубина (D), тј, хармонија, редунданса и дистантност, а Пејић и Милићевић су ове промјене објаснили у свјетлу когнитивног модела доношења естетске одлуке на основу којег естетски суд није јединствен процес и може се разложити на три подоперације различитих оперативних карактеристика (Огњеновић 1980, 1986, 1991, 1994, према Пејић, Милићевић, 2009). Прва подоперација је хармонијски склад тј X-ниво одлуке која функционише по принципу равнотеже елемената, склада, хармоније и симетрије, те захтијева најкраће вријеме доношења

одлуке. Други је редувантни или Р-ниво одлуке који функционише по принципу вишка, односно богатства утисака, украшавања, елемената и редуванце, те захтијева и дуже вријеме за доношење одлуке у односу на хармонијски ниво. Треће је дистантни или Д-ниво који функционише по принципу отварања новог семантичког простора и захтијева најдуже вријеме за доношење одлуке. Према овој теорији свакој особи стоје на располагању сва три нивоа одлучивања (Према Пејић, Милићевић, 2009). Кад је у питању процес доношења естетског суда, истраживања су показала да дужина излагања визуелног материјала утиче на процес одлучивања, као и да се укус мијења са узрастом, тако да се естетски суд може посматрати као развојни феномен (Огњеновић 1980, 1986, 1991; Лазић, 1988; Граовац, 1989, према Пејић, Милићевић, 2009). У експерименту са дјецом три различита узраста од 5, 10 и 16 година, који су радили Марковић и Марковић (1994) утврђено је да најмлађи испитаници доносе одлуке Х нивоа, дјеца средњег узраста доносе одлуку са Р нивоа и најстарији са Д нивоа, а новија истраживања су показала да се естетски нивои Х, Р и Д могу посматрати као независне естетске димензије процјене (Пејић и Виденовић 2000; Огњеновић и Шкорц, 2001, према Исто).

Димензија склада (Х) обухвата придјеве: сразмјерно–несразмјерно, хаотично сређено, нестабилно стабилно и несиметрично–симетрично за фактор склада. За димензију ускрашености (Р) наведени су атрибути: неукрашено–украшено, скромно–раскошно, глобално–детално и неисцрпно–исцрпно. За трећи фактор дистантности (Д) или семантичке удаљености наведени су атрибути: незагонетно–загонетно, плитко–дубоко, конкретно–симболично, обично–чудно (Према Пејић, Милићевић, 2009).

МЕТОД

Циљ истраживања

Циљ истраживања односи се на утврђивање латентне структуре конструкта учовање и доживљавање лијепог, као естетске процјене серијских репродукција на цијелом узорку, на димнезијама склада, украшености и смисаоне дубине, те сагледавање природе и дистрибуције вредновања лијепог код ученика.

Хипотезе истраживања

- Очекује се да ће се издвојити три фактора перцепције лијепог који ће објашњавати изнад 50% критеријума (Пејић, Милићевић, 2009).

- Очекује се да ће испитаници највише бирати Дистантност као ниво одлуке, што је у складу са претходним истраживањима да старији ученици чешће бирају виши ниво одлуке (Марковић, Марковић, 1994).

Узорак истраживања

Узорак истраживања су чинила 203 ученика средњих школа из Требиња, Мостара, Читлука и Љубиња који имају предмет ликовна култура. Ради се о пригодном узорку. На терену је прикупљено 300 упитника, али је избачено 97 због недостајућих података.

Табела 1. Структура узорка

		N	%
Пол	Мушки	61	30.05
	Женски	142	69.95
Узраст	15 година	13	6.40
	16 година	127	62.56
	17 година	56	27.59
Успјех	Добар	35	17.24
	Врлодобар	94	46.31
	Одличан	74	36.45
Разред	Први	15	7.39
	Други	170	83.74
	Трећи	17	8.37
Мјесто	Љубиње	15	7.39
	Требиње	105	51.72
	Читлук	70	34.48
	Мостар	12	5.91

Методе истраживања

1. емпиријски неекспериментални метод који се састоји у спровођењу истраживања на терену и прикупљању података путем истраживачких инструмената, те обради и анализи добијених података и
2. метод теоријске анализе, за анализу садржаја претходних истраживања која су предметно и методолошки сродна овом проблему.

Инструменти

Скала за процјену лијепог операционализована је путем три димензије естетске процјене: склада (X), украшености (P) и дистантности или семантичке дубине (D), оне су изведене из теорије естетског одлучивања са три нивоа (Пејић и Милићевић, 2009). Сlike су одабране самостално на основу карактеристика димензија естетске процјене. Примијењене су 24 седмостепене биполарне скале семантичког диференцијала (од -3 до +3) са контрастним паровима атрибута нпр. сразмјерно–несразмјерно, хаотично сређено, нестабилно–стабилно и несиметрично–симетрично за фактор склада. За фактор ускрашености наведени су атрибути неукрашено–украшено, скромно–раскошно, глобално–детално инеисцрпно–исцрпно. За трећи фактор дистантности или демантичке удаљености наведени су атрибути: незагонетно–загонетно, плитко–дубоко, конкретно–симболично, обично–чудно.

Димензија склада (X) подразумијева поједностављење цртежа, инсистирање на симетрији тј. „доброј форми“. Друга димензија украшености (P) односи се на обогаћење слике, украшавање и детаљисање. За ниво смисаоне дубине (D) теоријска подлога је Огњеновићева теорија естетског одлучивања са три когнитивна модула (1980, 1991, 1997) и теорије естетске еволуције.

Процјене на 24 скале су из биполарног (-3 до +3) трансформисане у униполарни облик (од 1 до 7). Фотографије су одабране по принципу ове три димензије. Матрица података је формирана по принципу Озгурове стринг-оут методе (Осгоод, Мау & Мирон, 1975), која се састоји у вертикалном низању појединачних матрица слика. Приказ ове матрице (субјекти + репродукције) x скале, који је адаптиран потребама нашег истраживања приказан је у Табели 2.

Табела 2. Редукција тродимензионалне матрице String-out методом

	скала 1	скала 2	скала 3	скала ...x	скала 30	
субјект 1						репродукција 0
субјект 2						
субјект 3						
.....						
субјект n						репродукција 1
субјект 1						
субјект 2						
субјект 3						
.....						репродукцијаx
субјект n						
.....	
субјект 1						
субјект 2						
субјект 3						
.....						
субјект n						

Поузданост

У Табели 3 приказана је поузданост димензија перцепције лијепог код ученика средње школе.

Табела 3.

Поузданост фактора којима смо операционализовали перцепцију лијепог код ученика

<i>Субске</i>	<i>α</i>
1. фактор	0.907
2. фактор	0.829
3. фактор	0.842
4. фактор	0.685

Коефицијенти интерне конзистентности код свих субскала указују на њихову задовољавајућу поузданост. У зависности од природе мјерења, неки аутори узимају да је задовољавајућа поузданост ако је ($\alpha > .60$), а с обзиром на то да посљедња скала садржи само четири ајтема, претостављамо да је из тог разлога поузданост нешто нижа. Поузданост цијеле скале је задовољавајућа ($\alpha = .862$).

Конструктна ваљаност

У коначну верзију скале садржане су оне тврдње које су имале задовољавајуће критеријуме, да је корелација између ајтема и укупног скорa позитивна и већа од .30

Дискриминативност скале у цјелини провјерена је Смирнов-Колмогорљевим тестом.

За провјеру конструктне ваљаности инструмента користили смо факторску анализу, анализу главних компоненти. Погодност матрице интеркорелација за факторизацију тестирана је Бартлетовим тестом сферичности и Кајзер-Мајер-Олкиновим (КМО) тестом. На Бартлетовом тесту сферичности добијана је вриједност $\chi^2 = 31447.199$; $df=276$; $p=.000$. Кајзер-Мајер-Олкинов тест дао је вриједност $k=.917$. Резултати показују да је полазна корелациона матрица подесна за факторизацију, тј. да анализа главних компоненти на добијеним подацима има смисла.

Табела 4.

Четири издвојена фактора анализом главних компоненти (*Варимакс* ротацијом) са половима скала које су засићене индексом преко .40

Ф1 (Д)	Ф2 (Р i АП)	Ф3 (ПС)	Ф4 (Х)				
досадно— занимљиво	,828	једноставно— сложено	,675	природно— неприродно	,854	несиметрично— симетрично	,684
не допада ми се— допада ми се	,822	слабо—јак	,623	земаљски— надземаљски	,848	хаотично— сређено	,683
ружно—лијепо	,795	незагонетно— загонетно	,620	стварно— нестварно	,821	неповезано— повезано	,555
неупечатљиво— упечатљиво	,794	скромно— раскосно	,587				
умјетнички безвриједно— умјетнички вриједно	,780	конкретно— симболично	,582				

плитко—дубоко	,641	пасивно— активно	,564
		сиромашно— богато	,557
		обично—чудно	,549
		глобално— детално	,539
		недовршено— довршено	,474

Анализирајући све слике, може се закључити да је највише присутна димензија Дистантност, која подразумијева највиши ниво одлучивања, а што је у складу са претходним истраживањима, јер се показало да испитаници млађег узраста бирају ниво одлуке Хармонија и да се ниво одлучивања продубљује са узрастом (Марковић, Марковић, 1994). Дјеца средњег узраста доносе одлуку са Р нивоа и најстарији са Д нивоа. Како су они ове три групе подијелили према узрасту (5, 10 и 15), испитаници који су учествовали у нашем истраживању припадају трећој скупини која је у претходним истраживањима бирала Д ниво одлуке.

Табела 5.

Дистрибуција резултата вредновања лијепог код ученика

	<i>Никад</i>		<i>Ријетко</i>		<i>Понекад</i>		<i>Често</i>		<i>Јако често</i>		<i>АС</i>
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	
Колико често посјећујеш изложбе	73	2.40	75	2.46	42	1.38	10	.33	3	.10	1.99
Колико често посјећујеш концерте	10	.33	35	1.15	79	2.59	54	1.77	25	.82	3.24
Колико често посјећујеш представе	33	1.08	76	2.50	60	1.97	27	.89	7	.23	2.50
Колико често посјећујеш музеје	46	1.51	110	3.61	27	.89	16	.53	4	.13	2.12
Када посматрам неку умјетничку слику осјетим пријатност	13	.43	32	1.05	65	2.13	51	1.67	42	1.37	3.38
Када посматрам неку умјетничку слику осјетим равнодушност	45	1.48	62	2.04	53	1.74	28	.92	14	.46	2.52
Када посматрам неку умјетничку слику осјетим задивљеност	7	.23	33	1.08	43	1.41	64	2.10	56	1.84	3.64

Када посматрам неку умјетничку слику осјетим зачуђеност	20 .66	45 1.48	68 2.23	37 1.22	33 1.08	3.09
Када посматрам неку умјетничку прво примијетим ко је насликао	36 1.18	50 1.64	43 1.41	39 1.28	35 1.15	2.94
Када посматрам неку умјетничку прво примијетим да ли је ништа реално	17 .56	28 .92	69 2.27	38 1.25	51 1.67	3.38
Када посматрам неку умјетничку прво примијетим увијек исте мотиве	31 1.02	61 2.00	73 2.40	30 .99	8 .26	2.62
Када посматрам неку умјетничку прво примијетим композицију	31 1.02	38 1.25	57 1.87	48 1.58	29 .98	3.03
Када посматрам неку умјетничку не примијетим ништа посебно	82 2.69	50 1.64	32 1.05	14 .46	24 .79	2.25

Волим пејсаже	17 .56	24 .79	43 1.41	37 1.22	80 2.63	3.69
Волим портрете	14 .46	15 .49	46 1.51	53 1.74	73 2.40	3.78
Волим апстрактне слике	28 .92	29 .95	50 1.64	42 1.38	53 1.74	3.31
Волим реалистичне слике	17 .56	24 .79	39 1.28	53 1.74	69 2.27	3.66

Према висини аритметичких средина, можемо уочити да је у овом истраживању АС приближно средње вриједности за све посебне ставке. Издвојићемо ставке које имају највише АС из појединих категорија. Од свих културно умјетничких манифестација, најчешће осјећају задивљеност кад посматрају неку слику (АС=3.64), ученици најчешће посјеђују концерте (АС=3.24), највише воле портрете (АС=3.78), и прво што примијете на слици је да ли је ишта реално (АС=3.38).

Дискусија и закључак

Двадесет четири скале процјене репродукованог материјала подвргнуте су анализи главних компоненти. Проведена је факторска анализа уз Варимакс ротацију. Као најинтерпретабилнија, одабрана је четворофакторска структура ротирана путем Варимакс ротације и одабрано је рјешење које је дало димензије чији садржај је близак оригиналним димензијама који носе имена оригиналних фактора који одговарају садржају екстрахованих фактора: Дистантност, Редунданса, Примордијални садржај и Хармонија. Ова четири екстрахована фактора објашњавају 56.152% укупне варијансе. Ова хипотеза је дјелимично потврђена јер су издвојена четири од претпостављена три фактора. Међутим, овај резултат је у складу са резултатима које је добио Милићевић (2009).

Ово истраживање је показало да постоји још једна димензија која је идентична Мартиндејловој димензији Примордијални садржај.

Истраживање је потврilo налазе претходних истраживања—да је најзаступљенији ниво одлучивања *Дистантност* у овом средњошколском узрасту, иако се очекивано појављују и друге димензије, адекватно и у складу са одабраном сликом.

Димензија *Хармонијски склад* тј. X-ниво одлуке функционише по принципу равнотеже елемената, склада, хармоније и симетрије,

захтијева накраће вријеме доношења одлуке. Други је редувантни или Р-ниво одлуке који функционише по принципу вишка, односно богатства утисака, украшавања, елемената и редувансе, те захтијева и дуже вријеме за доношење одлуке у односу на хармонијски ниво. Трећи је дистантни или Д-ниво који функционише по принципу отварања новог семантичког простора и захтијева најдуже вријеме за доношење одлуке. Кад је у питању процес доношења естетског суда, истраживања су показала да дужина излагања визуелног материјала утиче на процес одлучивања, као и да се укус мијења са узрастом, тако да се естетски суд може посматрати као развојни феномен (Огњеновић, 1980, 1986, 1991; Лазић, 1988; Граовац, 1989, рема Пејић, Милићевић, 2009). Марковић и Марковић (1994) пронашли су да најмлађи испитаници доносе одлуке Х нивоа, дјеца средњег узраста доносе одлуку са Р нивоа и најстарији са Д нивоа.

Кад смо упоредили скалне вриједности свих скала и свих слика, могли смо видјети да се слика *Мекана конструкција с куваним пасуљем* перципира као надземаљска, чудна и загонетна. *Герника* је такође перципирана као чудна. *Бели Анђео* и *Тајна вечера* су опажени као умјетнички највредније слике. Ранохришћански орнаменти су перципирани као најдосаднији. *Мона Лиза* и *Портрет мадам Рекамије* су најприроднији и земаљски. Најпрецизнији су *Аутопортрет*, *Давид* и *Тајна вечера*. Готичка розета је највише сразмјерна и пасивна. Ранохришћански орнаменти су неповезани и плитки у највећој мјери. *Купачи код Асниереса* су највише глобални.

Од свих културно умјетничких садржаја, ученици најчешће осјећају задивљеност кад посматрају неку слику, најчешће посјећују концерте, највише воле портрете, и прво што примјете на слици је да ли је ишта реално. Овај резултат је такође у складу са претходним истраживањима и претпоставком да се повећава ниво реалности с дужином посматрања дјела, као и узраста.

Естетско васпитање је у вези са осталим компонентама васпитањима, те га можемо везати за интелектуално, физичко, морално, радно васпитање, с обзиром на споменуте предмете који омогућавају дјечи да развијају свој естетско стваралачки потенцијал. Разумијевање умјетничких дјела у вези је са осјећајем за хармонију, која је опет у вези са моралним и духовним. Естетско стваралаштво у настави односи се на откривање и развијање способности уочавања и доживљавања лијепог. С обзиром на то да је естетско стваралаштво битан аспект наставног процеса, уочавају се потребе за коришћењем педагошких поступака којима се може подстицати и развијати естетско стваралаштво код ученика. Предмети као што су ликовна, музичка култура, физичко васпитање су некад мање вредновани од осталих предмета, а управо они у највећој мјери омогућавају ученицима да развију своје стваралачке способности.

Наставници често имају проблем приликом препознавања изузетно надарених ученика. Такви појединци могу бити подстицај осталим ученицима за развој естетског стваралаштва. Наставници често, због недостатка осјећаја за натпросјечне појединце, утичу на смањење или недовољно развијање њихових способности.

Литература

- Бојовић, Ж. (2008). „Естетско васпитање у нашим уџбеницима педагогије”. У: зборник радова 10. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу.
- Вилотијевић, М, Вилотијевић, Н. (2007). *Иновације у настави*. Београд: Школска књига.
- Вилотијевић, М.(2006). *Променама до квалитетне школе*. Београд: Школска књига.
- Вилотијевић, М. (1996). *Праћење, мјерење и вредновање рада школе*. Београд: Учитељски факултет – Центар за усавршавање руководиоца у образовању.
- Вилотијевић, М. (1992). *Вредновање педагошког рада школе*. Београд: Научна књига.
- Здравковић, С. (2008). *Перцепција*. Зрењанин: Жарко Зрењанин.
- Карлаварис, Б. (1991). *Методика ликовног одгоја 1*. Ријека: Хофбауер п.о.
- Карлаварис, Б. (1991). *Методика ликовног одгоја 2*. Ријека: Хофбауер п.о.
- Марковић, С. (2013). „Уметничко, онтолошко и естетско као дидактичко у васпитању”. *Годишњак Учитељског факултета у Врању*, (4), 423-433.
- Martindale, С. (1990). *Clockwork Muse. Predictability of artistic change*. New York: Basic Books.
- Милићевић, Н. (2010). „Емпиријска естетика и тумачење генезе уметничког дела”. VI Конференција са међународним учешћем –Дани примењене психологије, Ниш, Књига резимеа стр. 74.
- Милићевић, Н., Пејић, Б., Нешић, В. (2011). „Индивидуална серијска репродукција и генеза сликарског дела”. 59.научно-стручни скуп Сабор психолога Србије, Сокобања. Књига резимеа радова.
- Милићевић Н., Пејић Б., (2008). *Експеримент серијске репродукције у светлу Мартиндејлове еволуционе теорије*”. XIV научни скуп: „Емпиријска истраживања у психологији, Филозофски факултет, Универзитет у Београду. Резимеи (стр.15-16).

- Милићевић Н., Пејић Б (2007). „Естетске процене у експериментима серијске репродукције са различитим инструкцијама. Емпиријска истраживања у психологији”, Филозофски факултет, Универзитет у Београду. Резимеи (стр.16–17).
- Милићевић Н., Пејић Б.(2006). „Естетски модуси дорађених серијских репродукција”. Емпиријска истраживања у психологији, Филозофски факултет, Универзитет у Београду. Резимеи (стр.18–19).
- Милићевић Н. (2005). *Примена методе семантичког диференцијала у испитивању стилских промена и генезе уметничких дела, саопштење*, 1. Научни скуп Дани Примењене Психологије, Филозофски факултет Ниш, 2005 – Књига резимеа радова.
- Милићевић Н.(2005). „Естетске процене Пикасових припремних студија композиције за Гернику”, XI научни скуп – Емпиријска истраживања у психологији, 3–4 фебруар, Филозофски факултет, Универзитет у Београду, Резимеи (стр 16–18)
- Огњеновић, П. (1980). „Један или више нивоа естетске одлуке”. *ЛЕП саопштење*, 1, 1-14.
- Огњеновић, П. (1985). „ЈУ прилог теорији динамичке компетенције или о смислу уметности” (II). *Психологија* 1–2, 65–78.
- Огњеновић, П. (1994). „Психологија уметности – истраживања у нас”. *Психолошка истраживања* 6, 53–55.
- Огњеновић, П. (2003). *Психолошка теорија уметности*. Београд: Гутембергова галаксија.
- Palmer, S. E. (1999). *Vision Science: Photons of Phenomenology*. Bradford Books, MIT Press Cambridge, MA.
- Панић, В. (2005). *Психологија и уметност*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Пејић, Б., Милићевић, Н. (2011). *Улога ликовних елемената у процени слика људских фигура*. 59. научно-стручни скуп Сабор психолога Србије, Сокобања. Књига резимеа радова.
- Пејић Б., Милићевић Н., (2008). *Уметнички правци у светлу когнитивног модела естетског одлучивања*. XIV научни скуп: Емпиријска истраживања у психологији, Филозофски факултет, Универзитет у Београду. Резимеи (стр.15–16).
- Пејић Б., Милићевић Н.(2007). *Провера скале процене естетског доживљаја*. Емпиријска истраживања у психологији, Филозофски факултет, Универзитет у Београду. Резимеи (стр.25–26)
- Пејић Б., Милићевић Н. (2006). Утицај вишеструке репродукције на модус естетске процене. Емпиријска истраживања у психологији, Филозофски факултет, Универзитет у Београду. Резимеи (стр.18–19).

- Половина, М., Марковић, С. (2006). „Естетски доживљај уметничких слика”. *Психологија*, 39 (1), 39–5.
- Слатина, М. (2005). *Од индивидуе до личности: увођење у теорију конфлуентног образовања*. Зеница: Дом штампе.
- Ferī, L. (1994). *Homo aestheticus. Откриће укуса у modernom dobi*. Novi Sad: Издавачка књижарница Зорана Стојановића
- Фидлер, К. (1980). *О просуђивању дела ликовне уметности-модерни натурализам и уметничка истина*. Београд: Београдски издавачки-графички завод.
- Филиповић, С. (2011). *Методика ликовног васпитања и образовања*. Београд: Универзитет уметности, Издавачка кућа Клетт.
- Фохт, И. (1976). *Тајна умјетности*. Загреб: Школска књига.
- Фохт, И. (1984). *Увод у естетику*. Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства

Marko R. Popadić

STUDENTS EVALUATION, PERCEPTION AND EXPERIENCE OF BEAUTY IN ART CLASSES

Summary

This paper analyzes the aesthetic achievements of students in art classes. It was examined with aspects such as evaluation, observation and experience of beauty. The original sample consisted of 203 high school students who have the art as school subject. First of all we checked the latent structure of newly constructed instrument for measuring and detecting experience of beauty, whose theoretical foundation is Ognjenovic aesthetic theory making the three cognitive modules and aesthetic theory of evolution. The dimensions of aesthetic assessment are: harmony, decorations and meaningful depth. In this study, we found another dimension-Primordial content that matches Martindale' dimension. The instruments show satisfactory metrics characteristics.

Analyzing all the paintings and scales, we concluded that the most present dimension is meaningful depth, which implies the highest level of decision making, which is consistent with previous research. Those results showed that younger respondents choose the level of decision harmony and that the level of deciding depends on age. The results showed that students from all cultural and artistic content are usually feeling amazed when they watching painting, usually attending concerts, prefer portraits, and the first thing they notice in the painting is whether anything real, as the Evaluation of beauty. This result is also consistent with previous studies and with the assumption that the length of the observation and age are increasing the level of reality.